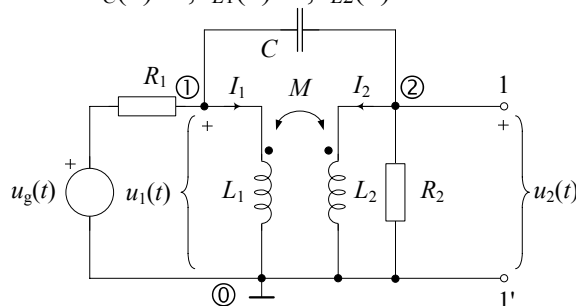

ZAVRŠNI ISPIT IZ ELEKTRIČNIH KRUGOVA – Rješenja – 2011

1. Za električni krug na slici izračunati odziv $u_2(t)$ na prilazu 1–1', ako je zadan poticaj $u_g(t) = e^{-t} \cdot S(t)$. Zadane su normalizirane vrijednosti elemenata: $R_1 = R_2 = 1$, $L_1 = L_2 = 1$, $M = 1$, $C = 1$. Početni uvjeti su jednaki nula: $u_C(0) = 0$, $i_{L1}(0) = 0$, $i_{L2}(0) = 0$.

Rješenje:

Napomena: ako se odmah uvrste numeričke vrijednosti (što se jednako priznaje za točno rješenje) tada je postupak znatno jednostavniji i kraći.

Postavimo jednačbe čvorova:

$$(1) U_1 \cdot \left(\frac{1}{R_1} + sC \right) - U_2 \cdot sC = \frac{U_g}{R_1} - I_1$$

$$(2) -U_1 \cdot sC + U_2 \cdot \left(\frac{1}{R_2} + sC \right) = -I_2$$

$$\begin{aligned} U_1 &= sL_1 \cdot I_1 + sM \cdot I_2 \\ U_2 &= sM \cdot I_1 + sL_2 \cdot I_2 \end{aligned} \quad (\text{jednačbe vezanih induktiviteta})$$

(2 boda)

Uvrstimo vrijednosti elemenata:

$$(1) U_1 \cdot (1 + s) - U_2 \cdot s = \frac{1}{s+1} - I_1$$

$$(2) -U_1 \cdot s + U_2 \cdot (1 + s) = -I_2$$

$$(3) U_1 = s \cdot I_1 + s \cdot I_2$$

$$(4) U_2 = s \cdot I_1 + s \cdot I_2$$

(1 bod)

$$(3), (4) \Rightarrow U_1 = U_2$$

$$(1) I_1 = \frac{1}{s+1} - U_1 \cdot (1 + s) + U_1 \cdot s = \frac{1}{s+1} - U_1$$

$$(2) I_2 = -U_2$$

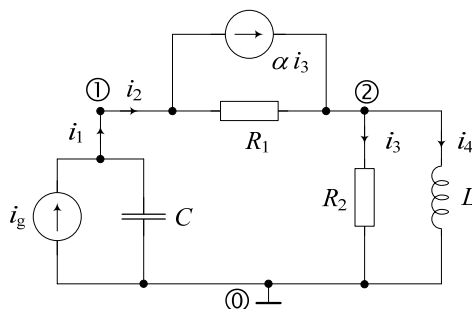
$$(4) U_2 = s \cdot \left(\frac{1}{s+1} - U_1 \right) + s \cdot I_2 = s \cdot \left(\frac{1}{s+1} - U_2 \right) - s \cdot U_2 = \frac{s}{s+1} - 2s \cdot U_2$$

$$U_2(1 + 2s) = \frac{s}{s+1}$$

$$U_2(s) = \frac{s}{(s+1)(2s+1)} = \frac{s}{2(s+1)(s+1/2)} = \frac{A}{s+1} + \frac{B}{s+1/2} \Rightarrow A=1, B=-\frac{1}{2} \quad (1 \text{ bod})$$

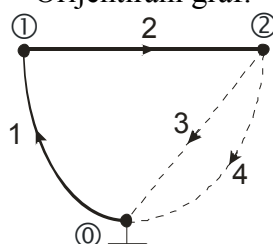
$$\Rightarrow u_2(t) = \left(e^{-t} - \frac{1}{2} e^{-\frac{t}{2}} \right) \cdot S(t) \quad (1 \text{ bod})$$

2. Za električni krug prikazan slikom i pridružene orijentacije grana i čvorove napisati: a) reduciranu matricu incidencija \mathbf{A} , temeljnu spojnu matricu \mathbf{S} i temeljnu rastavnu matricu \mathbf{Q} ; b) matricu admitancija grana \mathbf{Y}_b ; c) vektor početnih uvjeta i nezavisnih strujnih izvora grana \mathbf{I}_{0b} ; d) matricu admitancija čvorova \mathbf{Y}_v ; e) vektor početnih uvjeta i nezavisnih strujnih izvora čvorova \mathbf{I}_{0v} .

Rješenje:

Orijentirani graf:

a) reducirana matrica incidencija \mathbf{A} , temeljna spojna matrica \mathbf{S} , temeljna rastavna matrica \mathbf{Q} :
(1 bod)

Reducirana matrica incidencija:

$$\mathbf{A} = \begin{bmatrix} -1 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & -1 & 1 & 1 \end{bmatrix}$$

Temeljna spojna matrica:

$$\mathbf{S} = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

Temeljna rastavna matrica:

$$\mathbf{Q} = \begin{bmatrix} 0 & 1 & -1 & -1 \\ 1 & 0 & -1 & -1 \end{bmatrix}$$

Naponsko – strujne relacije grana: $\mathbf{I}_b = \mathbf{Y}_b \cdot \mathbf{U}_b + \mathbf{I}_{0b}$

$$I_1 = sC \cdot U_1 + I_g(s)$$

$$I_2 = \frac{1}{R_1} \cdot U_2 + \alpha \cdot I_3 = \frac{1}{R_1} \cdot U_2 + \frac{\alpha}{R_2} \cdot U_3$$

$$I_3 = \frac{1}{R_2} \cdot U_3$$

$$I_4 = \frac{1}{sL} \cdot U_4$$

Sustav jednažbi grana u matičnom obliku:

$$\mathbf{I}_b = \begin{bmatrix} sC & 0 & 0 & 0 \\ 0 & \frac{1}{R_1} & \frac{\alpha}{R_2} & 0 \\ 0 & 0 & \frac{1}{R_2} & 0 \\ 0 & 0 & 0 & \frac{1}{sL} \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} U_1 \\ U_2 \\ U_3 \\ U_4 \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} I_g \\ 0 \\ 0 \\ 0 \end{bmatrix}$$

b) matrica admitancija grana \mathbf{Y}_b : (1 bod)

$$\mathbf{Y}_b = \begin{bmatrix} sC & 0 & 0 & 0 \\ 0 & \frac{1}{R_1} & \frac{\alpha}{R_2} & 0 \\ 0 & 0 & \frac{1}{R_2} & 0 \\ 0 & 0 & 0 & \frac{1}{sL} \end{bmatrix}$$

c) vektor početnih uvjeta i nezavisnih strujnih izvora grana \mathbf{I}_{0b} : (1 bod)

$$\mathbf{I}_{0b} = \begin{bmatrix} I_g \\ 0 \\ 0 \\ 0 \end{bmatrix}$$

Sustav jednažbi čvorova

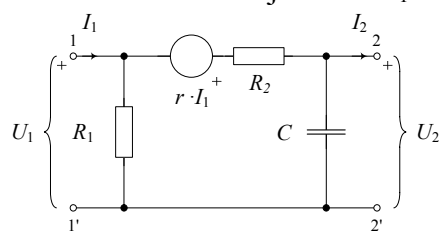
d) matrica \mathbf{Y}_v : (1 bod)

$$\mathbf{Y}_v = \mathbf{A} \cdot \mathbf{Y}_b \cdot \mathbf{A}^T = \begin{bmatrix} sC + \frac{1}{R_1} & \frac{\alpha}{R_2} - \frac{1}{R_1} \\ -\frac{1}{R_1} & \frac{1}{R_1} + \frac{1}{sL} + \frac{1-\alpha}{R_2} \end{bmatrix}$$

e) matrica \mathbf{I}_{0v} : (1 bod)

$$\mathbf{I}_{0v} = -\mathbf{A} \cdot \mathbf{I}_{0b} = \begin{bmatrix} I_g \\ 0 \end{bmatrix}$$

3. Za četveropol na slici izračunati: a) prijenosne $[a]$ -parametre i napisati ih u matričnom obliku. b) Ako je na izlaz četveropola spojena impedancija zaključnja $Z_2=sL$ izračunati ulaznu impedanciju četveropola $Z_{ul1}(s)$. c) Da li je četveropol: recipročan, simetričan? Obrazložiti odgovore. Zadane su normalizirane vrijednosti $R_1=R_2=1$, $C=1$, $L=1$, $r=2$.

Rješenje:

Napomena: ako se odmah uvrste numeričke vrijednosti (što je ovdje učinjeno i jednako se priznaje za točno rješenje) tada je postupak znatno jednostavniji i kraći.

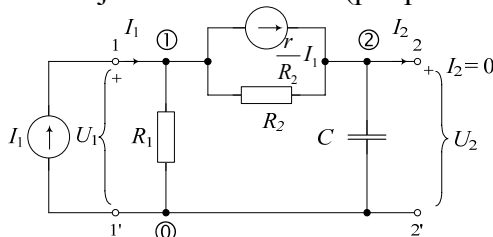
a) izračun $[a]$ -parametara

$$\begin{aligned} U_1 &= A \cdot U_2 + B \cdot I_2 \\ I_1 &= C \cdot U_2 + D \cdot I_2 \end{aligned} \quad \text{prijenosne jednačbe četveropola}$$

$I_2 = 0$ (na prilazu 2-2' prazni hod)

$$A = \left. \frac{U_1}{U_2} \right|_{I_2=0}; \quad C = \left. \frac{I_1}{U_2} \right|_{I_2=0}$$

Izračunajmo $[a]$ -parametre pomoću jednačbi čvorova (pretpostavimo izvor I_1):

$$(1) \quad U_1 \cdot \left(\frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} \right) - U_2 \cdot \frac{1}{R_2} = I_1 - I_1 \cdot \frac{r}{R_2}$$

$$(2) \quad -U_1 \cdot \frac{1}{R_2} + U_2 \cdot \left(sC + \frac{1}{R_2} \right) = I_1 \cdot \frac{r}{R_2}$$

uvrstimo vrijednosti elemenata:

$$(1) \quad U_1 \cdot (1+1) - U_2 \cdot 1 = I_1 - I_1 \cdot 2 \Rightarrow U_1 \cdot 2 - U_2 = -I_1 \Rightarrow U_1 = \frac{U_2}{2} - \frac{I_1}{2}$$

$$(2) \quad -U_1 \cdot 1 + U_2 \cdot (s+1) = I_1 \cdot 2 \Rightarrow -U_1 + U_2 \cdot (s+1) = I_1 \cdot 2 \Rightarrow I_1 = -\frac{U_1}{2} + U_2 \cdot \frac{s+1}{2}$$

Supstitucija I_1 : (2) \rightarrow (1) $\Rightarrow U_1 = \frac{U_2}{2} - \frac{1}{2} \left(-\frac{U_1}{2} + U_2 \cdot \frac{s+1}{2} \right) \cdot 4$

$$4U_1 = 2U_2 - [-U_1 + U_2(s+1)]$$

$$3U_1 = 2U_2 - U_2s - U_2 \Rightarrow A = \left. \frac{U_1}{U_2} \right|_{I_2=0} = \frac{1-s}{3}$$

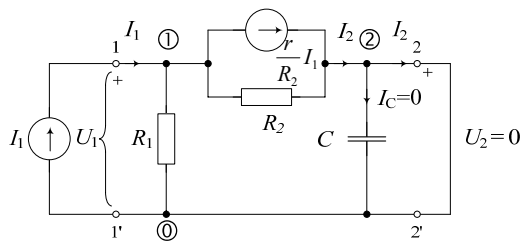
Supstitucija U_1 : $(1) \rightarrow (2) \Rightarrow I_1 = -\frac{1}{2}\left(\frac{U_2}{2} - \frac{I_1}{2}\right) + U_2 \frac{s+1}{2} \cdot 4$

$$4I_1 = -(U_2 - I_1) + U_2(2s+2)$$

$$3I_1 = -U_2 + 2U_2 + 2sU_2 \Rightarrow C = \frac{I_1}{U_2} \Big|_{U_2=0} = \frac{1+2s}{3}$$

$U_2 = 0$ (na prilazu 2-2' kratki spoj)

$$B = \frac{U_1}{I_2} \Big|_{U_2=0}; \quad D = \frac{I_1}{I_2} \Big|_{U_2=0}$$

$$(1) U_1 \cdot \frac{1}{R_1} = I_1 - I_2;$$

$$(2) I_2 = \frac{r}{R_2} I_1 + \frac{U_1}{R_2} \Rightarrow U_1 = R_2 I_2 - r I_1$$

uvrstimo vrijednosti elemenata:

$$(1) U_1 = I_1 - I_2;$$

$$(2) U_1 = I_2 - 2I_1$$

$$(2) \rightarrow (1) \Rightarrow I_2 - 2I_1 = I_1 - I_2 \Rightarrow 2I_2 = 3I_1 \Rightarrow D = \frac{I_1}{I_2} \Big|_{U_2=0} = \frac{2}{3}$$

$$\rightarrow (2) \Rightarrow U_1 = I_2 - 2I_1 = I_2 - 2 \cdot \frac{2}{3} I_2 = -\frac{1}{3} I_2 \Rightarrow B = \frac{U_1}{I_2} \Big|_{U_2=0} = -\frac{1}{3}$$

Matrica prijenosnih $[a]$ -parametara glasi: $[a] = \frac{1}{3} \begin{bmatrix} 1-s & -1 \\ 2s+1 & 2 \end{bmatrix}$

(do sada: maksimum 3 boda, svaki neispravan parametar 1 bod manje)

$$b) Z_{ul1}(s) = \frac{U_1}{I_1} = \frac{AU_2 + BI_2}{CU_2 + DI_2} = \frac{AU_2 / I_2 + B}{CU_2 / I_2 + D} = \frac{AZ_2 + B}{CZ_2 + D}; \quad Z_2 = \frac{U_2}{I_2} = sL$$

$$Z_{ul1}(s) = \frac{(1-s)s-1}{(2s+1)s+2} = \frac{-s^2+s-1}{2s^2+s+2} \quad (1 \text{ bod})$$

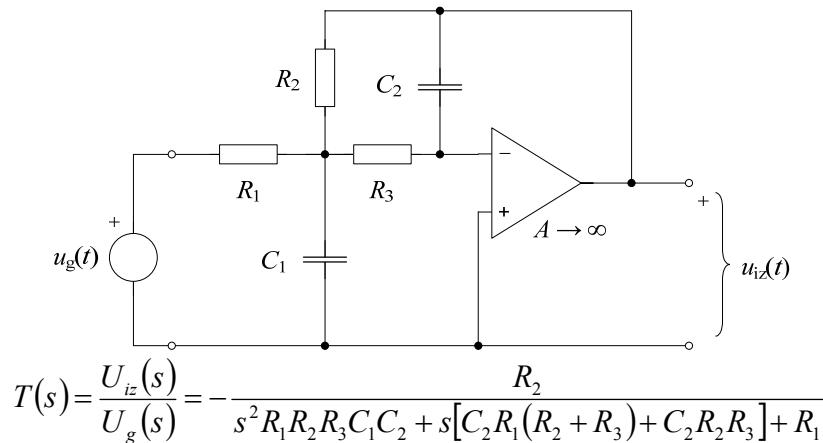
c) Da li je četveropol recipročan? Ne, jer za recipročnost mora vrijediti $\det[a]=1$.

$$\det[a] = \begin{vmatrix} \frac{1-s}{3} & -\frac{1}{3} \\ \frac{2s+1}{3} & \frac{2}{3} \end{vmatrix} = \frac{2(1-s)}{9} + \frac{2s+1}{9} = \frac{3}{9} = \frac{1}{3} \neq 1$$

To očigledno ne vrijedi, a razlog tomu je zavisni izvor.

Da li je četveropol simetričan? Ne, jer za simetričnost mora vrijediti $A=D$. (1 bod)

4. Zadan je aktivni filter prikazan slikom i njegova prijenosna funkcija $T(s)=U_{iz}(s)/U_g(s)$. a) Usporedbom s odgovarajućim općim oblikom prijenosne funkcije filtra 2. stupnja odrediti parametre k , ω_0 , Q . O kojem se tipu filtra radi (NP, VP, PP ili PB)? b) Ako su zadane normalizirane vrijednosti parametara $\omega_0=1$, $Q=1/\sqrt{2}$ i $|k|=1$ te ako je $R_2=R_3=1$, izračunati normalizirane vrijednosti otpora R_1 i kapaciteta C_1 i C_2 . c) Prikazati raspored polova i nula u kompleksnoj ravnini. d) Nacrtati amplitudno-frekvencijsku karakteristiku.

Rješenje:

a) $T(s) = \frac{k \cdot \omega_0^2}{s^2 + \frac{\omega_0}{Q} \cdot s + \omega_0^2}$ Opći oblik NP

(uobičajeno je kod el. filtera da je pojačanje k zadano s apsolutnom vrijednosti) prepišimo $T(s)$ tako da najvišu potenciju od s u nazivniku množi jedinica

$$T(s) = \frac{U_{iz}(s)}{U_g(s)} = \frac{-\frac{R_2}{R_1} \cdot \frac{R_1}{R_1 R_2 R_3 C_1 C_2}}{s^2 + s \cdot \frac{C_2 R_1 (R_2 + R_3) + C_2 R_2 R_3}{R_1 R_2 R_3 C_1 C_2} + \frac{R_1}{R_1 R_2 R_3 C_1 C_2}}$$

-o kojem se tipu filtra radi (NP, VP, PP ili PB)? \Rightarrow NP (niski propust)

-parametri k , ω_0 , Q : (1 bod)

$$\omega_0 = \frac{1}{\sqrt{R_2 R_3 C_1 C_2}} \quad \frac{\omega_0}{Q} = \frac{C_2 R_1 (R_2 + R_3) + C_2 R_2 R_3}{R_1 R_2 R_3 C_1 C_2} = \frac{R_1 R_2 + R_1 R_3 + R_2 R_3}{R_1 R_2 R_3 C_1}$$

$$\Rightarrow Q = \frac{R_2 R_3 C_1 C_2}{C_2 (R_2 + R_3) + C_2 R_2 R_3 / R_1} \omega_0 = \frac{\sqrt{R_2 R_3 C_1 C_2}}{C_2 (R_2 + R_3) + C_2 R_2 R_3 / R_1}, \quad k = \frac{R_2}{R_1}$$

b) ako su zadane vrijednosti parametara $\omega_0=1$, $Q=1/\sqrt{2}$ i $k=1$ te ako je $R_2=R_3=1$, izračunati normalizirane vrijednosti otpora R_1 i kapaciteta C_1 i C_2 . (2 boda)

uz $R_2=R_3=1 \Rightarrow \omega_0 = \frac{1}{\sqrt{C_1 C_2}} = 1; \Rightarrow C_1 = \frac{1}{C_2}$ (*)

$$Q = \frac{\sqrt{R_2 R_3 C_1 C_2}}{C_2 (R_2 + R_3) + k \cdot C_2 R_3} = \frac{\sqrt{C_1 C_2}}{2 C_2 + k \cdot C_2} = \sqrt{\frac{C_1}{C_2}} \cdot \frac{1}{2+k}; \quad Q = \frac{1}{3} \cdot \sqrt{\frac{C_1}{C_2}} \Rightarrow \frac{C_1}{C_2} = 9 Q^2 = \frac{9}{2} \quad (**)$$

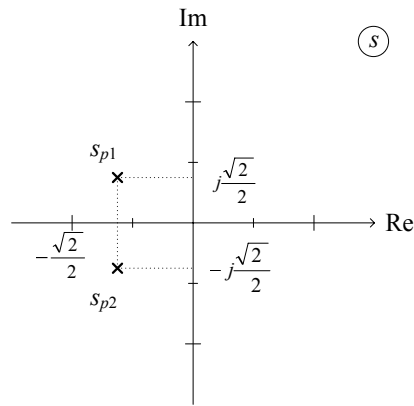
$$k = \frac{R_2}{R_1} = 1 \Rightarrow R_1 = R_2 = 1; (*), (**) \Rightarrow C_1^2 = \frac{9}{2} \Rightarrow C_1 = \frac{3}{\sqrt{2}}, \quad C_2 = \frac{\sqrt{2}}{3}; R_1 = R_2 = R_3 = 1.$$

c) raspored polova i nula u kompleksnoj ravnini: (1bod)

$$T(s) = \frac{1}{s^2 + \sqrt{2} \cdot s + 1}$$

nule $s_{o1,2} = \infty$ (dvije nule su u neizmjereno)

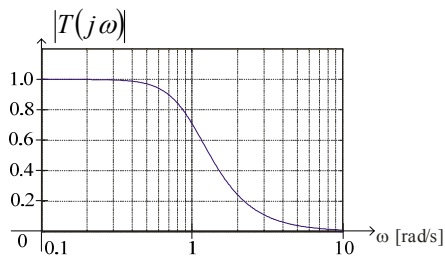
$$\text{polovi } s^2 + \sqrt{2} \cdot s + 1 = 0 \quad \Rightarrow \quad s_{p1,2} = -\frac{\sqrt{2} \pm \sqrt{2-4}}{2} = -\frac{\sqrt{2}}{2} \pm j\frac{\sqrt{2}}{2}$$

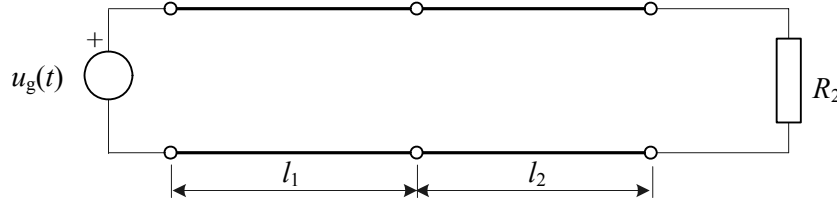
d) amplitudno-frekvencijska karakteristika: (1bod)

$$T(j\omega) = \frac{1}{-\omega^2 + j\omega \cdot \sqrt{2} + 1} \quad \Rightarrow$$

$$|T(j\omega)| = \frac{1}{\sqrt{(1-\omega^2)^2 + (\omega \cdot \sqrt{2})^2}} = \frac{1}{\sqrt{1-2\omega^2 + \omega^4 + 2\omega^2}} = \frac{1}{\sqrt{1+\omega^4}}$$

5. Na ulazu linije bez gubitaka, duljine $l_1 = \lambda_1/2$, s primarnim parametrima $L_1 = 0.2$ mH/km i $C_1 = 80$ nF/km, djeluje napon $u_g(t) = 2 \cos(10^6 t)$. Na izlaz je priključena linija bez gubitaka duljine $l_2 = \lambda_2/4$, zadana sa $L_2 = 4,5$ mH/km i $C_2 = 800$ nF/km, zaključena otporom R_2 . Izračunati: a) valne impedancije obiju linija Z_{01} i Z_{02} , te koeficijente prijenosa γ_1 i γ_2 ; b) duljine obiju linija l_1 i l_2 ; c) vrijednost otpora R_2 da bi prva linija bila prilagođena na svome izlazu; d) napon $u_{II}(0, t)$ na ulazu; e) napon $u_{II}(l_2, t)$ na izlazu druge linije.

Rješenje:

a) $Z_{01} = \sqrt{L_1/C_1} = \sqrt{2 \cdot 10^{-4} / 8 \cdot 10^{-8}} = 50 \Omega$, $Z_{02} = \sqrt{L_2/C_2} = \sqrt{4,5 \cdot 10^{-3} / 8 \cdot 10^{-7}} = 75 \Omega$

$$\gamma_{01} = j\omega\sqrt{L_1 \cdot C_1} = j10^6 \sqrt{2 \cdot 10^{-4} \cdot 8 \cdot 10^{-8}} = j4 \text{ rad/s/km} \Rightarrow \beta_1 = 4 \text{ rad/s/km}$$

$$\gamma_{02} = j\omega\sqrt{L_2 \cdot C_2} = j10^6 \sqrt{4,5 \cdot 10^{-3} \cdot 8 \cdot 10^{-7}} = j60 \text{ rad/s/km} \Rightarrow \beta_2 = 60 \text{ rad/s/km}$$

(1 bod)

b) $l_1 = \frac{\lambda_1}{2} = \frac{2\pi}{2\beta_1} = \frac{\pi}{\omega\sqrt{L_1 C_1}} = \frac{\pi}{10^6 \sqrt{2 \cdot 10^{-4} \cdot 8 \cdot 10^{-8}}} = \frac{\pi}{4} \text{ km}$

$$l_2 = \frac{\lambda_2}{4} = \frac{2\pi}{4\beta_2} = \frac{\pi}{2\omega\sqrt{L_2 C_2}} = \frac{\pi}{2 \cdot 10^6 \sqrt{4,5 \cdot 10^{-3} \cdot 8 \cdot 10^{-7}}} = \frac{\pi}{120} \text{ km} \text{ (1 bod)}$$

c) $\beta_1 l_1 = \beta_1 \frac{\lambda_1}{2} = \beta_1 \frac{2\pi}{2\beta_1} = \pi$ $\beta_2 l_2 = \beta_2 \frac{\lambda_2}{4} = \beta_2 \frac{2\pi}{4\beta_2} = \frac{\pi}{2}$

$$Z_{ul2} = \frac{R_2 \operatorname{ch}(\gamma_2 l_2) + Z_{02} \operatorname{sh}(\gamma_2 l_2)}{\frac{R_2}{Z_{02}} \operatorname{sh}(\gamma_2 l_2) + \operatorname{ch}(\gamma_2 l_2)} = Z_{02} \frac{R_2 \cos(\beta_2 l_2) + jZ_{02} \sin(\beta_2 l_2)}{R_2 j \sin(\beta_2 l_2) + Z_{02} \cos(\beta_2 l_2)} = \frac{Z_{02}^2}{R_2}$$

$$Z_{ul2} = Z_{01} = \frac{Z_{02}^2}{R_2} \Rightarrow R_2 = \frac{Z_{02}^2}{Z_{01}} = \frac{75^2}{50} = 112,5 \Omega \text{ (1 bod)}$$

d) $U_2(0) = U_1(0)e^{-j\beta_1 l_1} = U_1(0)e^{-j\pi} = -U_1(0) \Rightarrow u_2(0, t) = -2 \cos(\omega t) \text{ (1 bod)}$

$$I_2(0) = \frac{U_2(0)}{Z_{ul2}} = \frac{U_2(0)}{Z_{02}^2} R_2$$

e) $U_2(l) = U_2(0) \operatorname{ch}(j\beta_2 l_2) - I_2(0) Z_{02} \operatorname{sh}(j\beta_2 l_2) = -U_1(0) \left(\cos\left(\frac{\pi}{2}\right) - j \frac{R_2}{Z_{02}} \sin\left(\frac{\pi}{2}\right) \right) = 1,5 j U_1(0)$

$$u_2(l, t) = 3 \cos\left(\omega t + \frac{\pi}{2}\right) \text{ (1 bod)}$$